

КРАСНОГВАРДЕЙСКЭ РАЙОННЫМ ИЗЫ МАФ

Кызырэштыгүхээр кыгурьозэ лоф ешэ

Красногвардейскэ районым иадминистра-
цие ипащэу Осмэн Альберт мээ япланэ
хъугъэу районым пэцзэныгъэ дызэрехъэ.

Адрэ районхэм афэдэу мыхэм гъэхъагэхэри Ѣыклагэхэри ялэхэу кырэклох.

Мы ильэсэү тызхэтым районным исоциальны-экономикэ зытет нахышу шыгъэним, хэхьоньгъээр ышынхэмкэ анахьэу ынааэ зытыригъэтэйрэ лъеныхкъохэм, тапэкэ пшъэрлытээ зыфигъэуцхъжхэрэм афэгъэхыгъэу джырэблагьэ гущыгъэгъэу тыфэхъу гүй Осмэн Альберт.

Аш къызэриуагъэмкіе, производствемкіе ыкы социальне лъэнъыкъохэмкіе къэгъельзъгон

хышыу шыгъэнүр ары. Сыда піомэ чыпілә бюджетым гъэспеккә гъэнэфагъэ илә хуным ыкли цыифхәм ящылактә нахышыу шыгъэнүр ашқә мәхъянәшхо иләу щыт.

— Гүмэкыгыу тиэхэм ашыц бюджетым федэу къихъэрэр бэшхоу зэрэшьмытыр, — elo Альберт. — Район бюджетым къихъэрэ ахьшэм ипроцент 70-р гъесэнгыз учреждениехэм апэлохъэ. Аш къыхэкіеу гурыт еджаплэхэм ыкчи кіләцыкы ыгыплэхэм лъэшэу тынаэ атет. Гүмэштэхъичин, elo Альберт. — Селохуя Белэм ыкчи Красногвардейскэм культурэм иунэхэу адэтхэм гъэцкілэжын дэгүхэр яшыллэгээнхэм паэ программэм тыхэлажье, аш фэшт проект-сметэ документ-хэр тэгъэхъазырых. Большесидоровскэм дэт еджаплэр ины, джы нэс аш шхаплэ хэтигъэп.

къызычылайырэ карьер 80-м
еъюо республикэм итым инан
хыбыр Красногвардейскэ рай-
оным щыл. Гукъау-
нахъ мышләми, ка-
рьер 40-м щыщэу-
лоф зышләрэр 6-р-
ары ныләп. Ау ахэмим
федәшхо къахъэу-
пфәющтәп. Федә-
къыхъынэу мы пред-
приятиехэр зыгъэлэ-
жьешшүцт инвестор-
хэм алъехъух. Усть-
Лабинскэ щылә лъэ-
мыджыр къызэрэзэ-
луахыгъэм гугъаплә-
хэр рапхых.

Красногвардейскэ районым мэkyумэш секторым чыпшхса щеубыты. Цыфэү шыпсэухэрэм яшылээ

Кіт-псекунд залыс-
тыгъэр чыгуум кырахырэ лэ-
жыгъэр ары. Непэрэ мафэм
еҳъуләу амаләжъырэ чыгуу
зыпари районым ильэп. Фер-
мерхэм янахьыбэр ежъхэм
ятехникәхэмкә мәлажъэх. Непэр
районым мәкүмәш фермер
ләжъыпі 300-м ехъу ит. Ана-
хъэу цумпэм, къэбыжъыем
чыгуләжъхэр дәгъоу адэла-
жъэх. Мәкүмәш программам
кыдырхельтигъэ грантыр ашқыз
іепыләгъушу къафэхъу.

Альберт кызыэриуагъэмкіә мәккү-мәшым нәмыкіәу былым-хүнүмни районым чыпілә гъэнә

фагъе щеубыты. Чемхэр зыща-
ыгъыре хъызмэтшлэпэ анах-
инэу районым итхэм ащыых
СПК-у «Колхоз Ленина» ыккү
«Родина» зыфилохэрэр. Ахэр
зэгүүсэхэу щэу районым кын-
щыкхахырэм ипроцент 60-р Мы-
екууапэ къащэ.

Промышленностын ылъэны-
къоктэ район бюджетым ианахы
къэкіолтэ инхэм ащыцых пшъэ-
декілжыэу ахыырэмкэ гүнеп-
къэ гъэнэфагъэ зиле обществээ-
хэу «Красногвардейскэ щэ-
 заводыр», дэгъэшл заводэу
«Содружествэр», мэкъумеш-
 техникэр къыдэзьыгъэкыре лофт-
 шлангэу «Диас», нэкуль цехэу
«Алекс», къуае къэзышыре за-
 водэу «Гюмри», чырбыц за-
 водхэу «Прометей», «Мерку-
 рий» зыфилохэрэр, адыгэ щы-
 гыур къэзышыре унээ пред-
 принимателэу А. Хъуажъыр,
 нэмүкхэри. 2016-рэ ильсэым
 промышленнэ предприятихэм
 планэу агъэнэфэгъягъэр про-
 центи 127,1-къэ гъэцкэлгээ хъу-

гъе, сомэ миллион 1417,3-рэйс аосэ продукцие къыдагъэкыгъ.

Джы ар еджап!эм къыптышын-
хъанэу тыфай, ашт пае доку-
ментхэр тэгээпсих. Ашт нэмын-
к!эу Хатикьуа еджеп!ак!э
зыщашым, жъым зыпари ч!э-
мисэу нэк!эу къэнагь. Муни-
ципальна бюджетым ар хэдгээ-
хъаныш, псэуальэр дгъэфэ-
дэн тыгу хэль. Район гупчэм
ит стадионым игъэцк!эжын
сомэ мин 300-м ехуу хэтль-
хъагь. Ашт щыщэу сомэ мини
150-р лъэк! зи!эхэм яхьщ.
Культурэм и Унэу Красногвар-
дейскэ дэтым, гъэмэфэ пло-
щаджэм гъэцк!эжынхэр ят-
шыл!агъэх. Паркым дэт къэ-
нафыра остиг!ахар клахамка

уплэхэм ямылькукіе зэклэм
остыгъэхэр агъяацух. Псыр кын
зэрчлаштыхэрээр жыбы хуугъэх
ахэр кзэхэмкіе зэблэгтхүнхэм
фешл программэм тыхээцуагь
Аш нэмийкіеу «къоджэ псэүплэ
хэм яьгогухэр зэтэгъэспыхъэ
гъэнхэр» зыфиорэ программэм
тихэлажье.

Пашэм кызызэриуагъэмкіе
анах гумэкыгьоу ялэр пред
приятиехэм янахыбэм, чыгуул
бэджэндэу зыыгъхэм хэбзэлаа
хымкіе чыфэхэр зэратель
хэр ары. Мы уахтэм мыль
кум икъеэгъээзэжынкіс юф
гъэнэфагъэхэр зэрхьэх. Етланы
зы юфыгы. Мыгчынчнычайхан

Альберт. — Ахэр тирайон кызыззөрсөцлөштхэм сегүпшыси, министрэхэм ыкын университетхэм ялаажхэм зээгээнынгээр адэсшыгьэх. Зэрэдгээнэфагъэмкэ, анахь дэгьюу еджэрэ студентхэм тирайон кыагъээжжыным күедгээгуушунхэм фэшл, ахэр аужырэ курсым зынэсхэкээ стипендие яттызэ тшыщт. Аш нэмэгдээ программаа гээнэфагъэ тиэу, псэүплийн къащэфын алъякыннымкэ ильээсүм сомэ миллионы 2 — 3 афэтгүүпшын гүхэль ти. Арэү зыхыукэ, специалист ныбжжыкээр ильээс 10-м кыкыклоц районым щылдажьэн фае.

Альберт къызэриуагъэмкіе, кабинетым учыс къодыекіе улоф лъыкіотштеп, цыфхэр зыгъэгумәкіхәрәми икъуо уащыгъозештеп. Ар иләубитып! Еу къоджэ псәупләхәм къозэ цыиф зәхахъэхәр ащызехеңәх, ежъ илофшапы рөгъяблагъах.

— Сыд фэдэрэ лъэу ялэу
къытэктолагъэхэм, зыпари
джэуапынчэу, илоф зэхэты-
мыфыгъэу лудгъэкыжьырэп, —
elo пащэм. — Анахэу ахэр
зыгъэгумэктыхэрэм ашыщых
чыгуум епхыгъе Ioфыгъохэр,
loфшэплэ чыплэхэр зэрямы-
лэхэр, лэзэгүү уцхэр къыращэ-
фынымкэ мыльку зэрэшты-
клэхэрэр, материальнэ лэпылэгъу
зэрящыклагъэр, нэмыхихэри.
Ульэоныр зэрэкъинир къыз-
турэло, укытэу бэ къаклорэр.
Ар сиэубытылэу, сиамал къы-
зэрихъеу сишуагъэ зэрязъэкы-
штыйм сылыпъ

— Шапхъэу щылэхэм адиштэү непэ хэкитэкүпэ бгээпсын хъумэ кыны, ащ ахъзэшхо тэфэ. Районым ащ фэдэ амал йэклэльпэ. Республике бюджетыр кыыбдэлэпылэми, ар пышныр кыны хъущт. Сыда пломэ ащ игъэпсын сомэ миллион пчяагэе тэфэшт. Ау тышэгугын шапхъэм диштэу тапэкэ ащ фэдэ хэкитэкүпэ тиленэу. Амалэу тилемэр етхылэхээ шэмбэт шыыхаффэр зэхэтэшэх. Къэбзэнгъэм зэрэтфэлъякэлэу тыпыль, тапэкли тинэппльэгьу илгээжигчтэй.

КРАСНОГВАРДЕЙСКЭ РАЙОНЫМ ИЗЫ МАФ

ПшъэдэкІыжъеу ыхырэмкіэ гүнэпкъэ гъэнэфагъэ зијэ обществэу «Красногвардейскэ щэ заводыр» джырэ уахтэм анахьзыпкъ итэу лажъэрэ предприятиеу Адыгэ Республикаан итхэм ашыщ. Красногвардейскэ районым иэкономикэ хэхъоныгъехэр ышынхэмкіэ федэкъэкІуапІэу иІэхэм мы заводыр зэу ашыщ.

Заводым ишащэу
Аулъэ Азамат.

Иамалхэр нахьыбэу зыфельэгъужьы

Предприятиер ильэс зэкэлтийхом ылъэ пытэу туюуцагъ, хэхъоныгъэ ышынхэрэм ахэт ыкы мыйзэу, мыйтоу ашьицхуу аргъяауяа. Мы аузыкэре ильэсийм заводым продукциеу кыдигъекъигъэм иччагъэ процент 30-кэ нахьыбэхъугъэ. Мафэ кээс мый щэ тонн 60-м ехъум куаер ёшхашыкы. Заводым ишащэ ашькынчун мурад илэп, иамалхэр нахьыбэу зыфельэгъужьы.

2008-рэ ильэсийм кыщегъяаагъеу щэм хэшькыгъэ кэе льэпкэ зэмымлэуухъохэм якыдэгъекъынкэ заводым оптышхо іэкэль хуугъэ. Продукцием икыдэгъекъынкэ ижыкіэ хэбзэшшоу ёшыагъехэр кыагъенэхъээ, непэ анахь технологии перитхэр кызфагъэфедэхээ ыпекіэ льэклутэх. Непэр ёшыакэм диштэу щэм хэшькыгъехэр къэмлэнэ зэфешхъафхэм арылыхы ыкы ахэм ядэгъугъэ нафэ кыпфашицыхом зэршэфырэмкэ. Сатыу тамыгъеу илэр — «Красногвардейскэ щэ завод».

Мыш тызыдахъэм ашь хабзэу дэлхэр тымыгъешэгъон тлэхъыгъэп. Тыдэки къэбзэ-лъабз, ёшырхъат, цыфэу ёшлажэхъэрэри кынфечэфэу кынпэгъокы.

Заводым гъэхъагъеу илэхэм, кризис льэхъаным анахь кынныгъоу зэрихылгъехэм, мы ильэсийм гуграпіэу ялэхэм афэхъыгъеу джырэблагъэ гущы-

иэгъу тшыгъэ ашь идиректорэу Аулъэ Азамат.

Пашэм кызэриуагъэмкіэ, хэгъекхъаагъэ гори имыгъэ чэмыщэм хэшькыгъэ кэе зэмымлэуухъохэр мый щырахых. Продукцие льэпкэ зэмымлэуухъохэр кыдагъекъырэр зэкіэмкі 30 мэхъу. Ахэр адыгэ куаер, кэе шъабэр ыкы пытэр, ёшыгъупсым ёшыгъырэ куаер, кэе гүүгъэр, нэмикхэри. Къуае пэпч цэ ил: «болгарская брынза», «сулугуни», «чечил», «сыр-коса», «чечил-спагетти», «балыковый сыр», «адыгейский», «сырная соломка». Кэе льэпкэймельтигъеу зы килограммым щэ килограмми 7 — 13 фэдиз ехъы. Ёш нахьыбэу зыштэрэр «сулугуни» льэпкыр ары, ашь кыхэкіэ юуаси нахьыб.

— Типродукцие Европээ Союзым кыгъэуцурэ шапхъехэм зэрадиштэрэр Россельхознадзорым, Роспотребнадзорым ыкы ветеринариемкэ Гъэлорышлапіэм яспеалистхэм кыагъэшьыпкъяаагъ, — elo Азамат. — Щэфаклохэм льтэлэнгъэ афатэшь ыкы псацингъэ ялэним, бэгъашэхъунхэм фэшл продукцие къабзэр зэрядгъэшхъытим тыпиль. Тилофшлапіэ непэ зэкіэмкі 100-м кла-хъэу ахэм яшапхъехэм адештэ.

Иччагъэ хэпшыкіэу хэхъуагъ.

Азамат кызэриуагъэмкіэ, цыфхэм ялэжжаккы, хэбзэхъаарын игъом аратых. Адыгэ Республикаан мэкъу-мэшьмкіэ

хъагъи 3 ил, щэм идэгъугъэ ахэм ащауплэкү, нэужум ар азы, агъяучыыы, етланэ ашь икъыдэгъекъыжын фежъэх. Шэм идэгъугъэ зэптууго имыгъэу льэппльэх. Ар тлэкли дэдэ шапхъэм димыштэу кызыыхъаагъыцкэ, ашь дагъо фашы ыкы щэр ёшьгъэзье. Нэужум ар къафээшагъэм зээгъынгъэу дашшыгъэр яхъыжы.

— Ёш чыжъеу къетэшы, ашь ыуасэ хэхъо зэпли, джыдэдээм ары нахь гумэкыгъо туилэр, — elo Азамат. — Мафэ кээс щэ тонн 90-рэ къэтэшэфы. Чэш-зымафэм ар дгъефедэн фэе, сыда пломэ щэр псынкыэу къодырэ гъомылалхъехэм ашыщ. Чэш-зымафэм юф зытшлэкэе продукцие тонни 7 — 9 фэдиз кыдэтэгъэкы. Шэм ыуасэ мы ильэсийм проценти 7-кэ нахьыбэхъугъэ. Ашь хахъо къэс, къуае ыуаси къэтэтын фэе мэхъу. Армырмэ кыдэгдэгъекъырэм зыкыншыжъырэп. Етлани нэкъо-къо туилэр бэ. Бэдзэр зэфыштыкэм тыхыхъэмизэу юф тшлэнным пае куачлэу туилэр зэкэ етхыллээ Европейскэ технологиемкэ юф тэшлээ, хэгъэхъуагъэ имыгъэу щэ къабзэр тэгъэфедэ.

Оборудованиеу заводым чэлхэр аузыкэ шапхъехэм адештэ.

дээрим ўызэлъашыгъ. Продукциер Москва ыкы Москваскэ хэкум, Санкт-Петербург, Нижний Новгород, Калининград, Челябинск, Екатеринбург ыкы нэмикхэри Красногвардейскэ куаер Германием ўыпсэухэрэм льэшэу агу рихыгъ.

— Къое гъэгъугъэр нэмикхэмкэ зыфээ ўымыгъ юмалхъ, — мэшхы Азамат.

— Алэу залъэгъум куаер пластмассым хэшькыгъигъашлошыгъ, нэужум ар зашхым лъэшэу ишшүгъэкэ агу рихыгъ. Ежь Германием ыкы Евросоюзым мый фэдэ къое гъэгъугъэр ўашырэп. Ахэм анахьэу кыдагъекъырэр къое пытэр ыкы цынэр арых. Типродукцие анахь дэгъо зыщуу-къырэр урыс ыкы льэпкъ тучанхэр арых, ахэм ялчагъэ мини 5-м ехъу. Урысъем ыльэ-ныкъо-къо Европэм санкциеу кытлырилхъагъэр тэ тилэж-плэкэ ашь фэдизэу кыднисыгъэл. Шыпкъэ, алэклэдгахъээрэм иччагъэ хэдгъэхъошгъяа-гъэл, ашь даклоу кыншыгдгъэ-къагъэп. Европэ бэдзэрим чылпэ дэгъу ўытуубытын тълэкъигъэ. Етлани урыгушхонэу щыт типродукцие Зэхэт Араб Эмиратым ыкы Япони-ем якомпаниехэр кызэрэ-къэуплэхэрэм. Анахьэу япон-цэхэм къое лъэпкъэу «чечил-спагетти» зыфиорэр агу рихыгъ. Японием псацингъэм лъэшэу ўытлыхы, гъомылэхъэ къабзэр нэмикхэри ашырэп. Тикьеае проценти 100-м кла-хъэу ахэм яшапхъехэм адештэ.

Ашь нэмикхэу Урысъем ит предприятие анахь инхэу «Ашан», «ГринТрейд», «Нелт», «Элемент-Трейд» зыфиорэрэм, нэмикхэри типродукцие ашь. Мы аузыкэре ильэсхэм заводым куачлэу илэм хагъэхъуагъ. Клэу цехитли агъэпсыгъ. Завод клоцым ёшьгъедэрэ машини 3, котелхэр, ваннэхэр, нэмикхэри ашьфыгъэх. Джаш фэдэу хъазыр хуугъэе продуциер зэрээрэшщэт машинэшхор, цыфхэр юфшлапіэм кызэрэшщэтхэе автобусыр кызэлкъагъэхъагъэх.

— Тапэкэ гухэлэу тиэхэм ашь типродукцие ўытуубытын тълэкъигъэ. Етлани урыгушхонэу щыт типродукцие Зэхэт Араб Эмиратым ыкы Красногвардейскэ тучан дэшхъяа-гъээнэр, — elo Азамат. — Ар зыщуу-къо плошадкэм игъэнэфэнкэ Красногвардейскэ район администрацием ишащэрэ сэрырэ тырыгушыгъ. Ашь нэмикхэу дгъефедэрэ щэм процент 25-кэ хэдгъэхъон гухэлэу ти.

Предприятием тапэкли хэхъоныгъехэр ышынхэмкэ гүхэлышуухэр илэх, ахэр ёшьгъэхъынгъэм зэрэшчхыращытим яшыпкъеу дэлжэхэх.

Я 3 — 4-рэ нэкүбгъохэр зыгъэхъазырыгъэр КИАРЭ Фатим.

Сурэтхэр тезыхыгъэр юшынэ Аслын.

ыкы эхомикэ хэхъоныгъэхэмкэ яминистерствэхэм яо-фышлэхэм лъэшэу афэраз. Федеральне ыкы республике программэхэу ахьщэ 100-кэ зытшлэхъохэрэм чанэу заводыр ахэлжээ. Къо зэмымлэуухъохэр зы-хашыкырэ ёшь анахьэу Краснодар ыкы Ставрополь крайхэм, Ростов ыкы Волгоград хэкухэм къаращи. Предприятием лабораторие зэтгэлэпсы-

штэх. Ахэр 100-кэ къэралхэм къаращи. Предприятием ыкы цэхэм къо зэхъокынгъэшхуухэр фашыгъэх, непэр ёшьакэм диштэу ар зэтырагъэшхуухъагъ. Заводым хэшькынхэм зыгъэхъаагъэхэр, лаборантхэр бэшлагъэу ўэлажэх. Мафэ кээс продукцием идэгъугъэ ауплэкү.

Сатыу тамыгъэ зиэ куаеу «Красногвардейскэ щэ завод» зыфиорэр дэгъоу бэ-

штэх. Ахэр 100-кэ къэралхэм къаращи. Предприятием ыкы цэхэм къо зэхъокынгъэшхуухэр фашыгъэх, непэр ёшьакэм диштэу ар зэтырагъэшхуухъагъ. Заводым хэшькынхэм зыгъэхъаагъэхэр, лаборантхэр бэшлагъэу ўэлажэх. Мафэ кээс продукцием идэгъугъэ ауплэкү.

Сатыу тамыгъэ зиэ куаеу «Красногвардейскэ щэ завод» зыфиорэр дэгъоу бэ-

штэх. Ахэр 100-кэ къэралхэм къаращи. Предприятием ыкы цэхэм къо зэхъокынгъэшхуухэр фашыгъэх, непэр ёшьакэм диштэу ар зэтырагъэшхуухъагъ. Заводым хэшькынхэм зыгъэхъаагъэхэр, лаборантхэр бэшлагъэу ўэлажэх. Мафэ кээс продукцием идэгъугъэ ауплэкү.

Сатыу тамыгъэ зиэ куаеу «Красногвардейскэ щэ завод» зыфиорэр дэгъоу бэ-

штэх. Ахэр 100-кэ къэралхэм къаращи. Предприятием ыкы цэхэм къо зэхъокынгъэшхуухэр фашыгъэх, непэр ёшьакэм диштэу ар зэтырагъэшхуухъагъ. Заводым хэшькынхэм зыгъэхъаагъэхэр, лаборантхэр бэшлагъэу ўэлажэх. Мафэ кээс продукцием идэгъугъэ ауплэкү.

Сатыу тамыгъэ зиэ куаеу «Красногвардейскэ щэ завод» зыфиорэр дэгъоу бэ-

штэх. Ахэр 100-кэ къэралхэм къаращи. Предприятием ыкы цэхэм къо зэхъокынгъэшхуухэр фашыгъэх, непэр ёшьакэм диштэу ар зэтырагъэшхуухъагъ. Заводым хэшькынхэм зыгъэхъаагъэхэр, лаборантхэр бэшлагъэу ўэлажэх. Мафэ кээс продукцием идэгъугъэ ауплэкү.

КРАСНОГВАРДЕЙСКЭ РАЙОННЫМ ИЗЫ МАФ

ТХЫЛЪЭНЭ Эдуард:

«Амбулаторнэ ІэпыІэгъур зэрэдгъэлъэшыщтым ыуж тит»

Тхылъэнэ Эдуард.

цухэрэм ашыц врачам япчагъэ зэримынкуурэр. А улчэри си гүүшийнэтуу фэзъэзагь.

— Къоджэ псэуплэхэм ямызакъо тууди мы юфыгъор щыл, — elo аш. — Шыпкъэр плоштмэ, мы аужырэ ильэси 5 — 6-м программээ «Земский доктор» зыфиорэм иштуагъэлээ врач ныбжыкэ 41-рэ кытфэлэгъагь. Аш лъашэу ти юфышэн кытгэлэснынлагь, іэзэн юфымки иштгэшхо къеклиагь. Аш имызакъо, а уахтэм къылкоц! гурьт медицина юфышээ 13 тштагъэ. Ару щыт нахь мышами, джыри тызыщицээрэ кадрэхэр щылэх — терапевтхэр, педиатрхэр, эпидемиологыр. Бэдзэогъум терапевти 2 кытфагъэлэонуу тагъэгүгъагьэу тежэ.

Красногвардейскэ район сымэджэцим 2016-рэ ильэсүүм гуртымкэ врачам къальхажээу къальтыгъээр сомэ 28537-рэ, гурьт медицина юфышэхэм — 16349-рэ, санитархэм — 10181-рэ, нэмийн юфышэхэм — 11223-рэ, чээрэ дежурствэхэр зыхырэе врачам сомэ мин 50-м нэсэу къалэжьбы.

Район іэзаплэм анах гумэкыгъуу илэр ар зычилт унэр жыы зэрэхүгъээр ыкыл гъэцэккэжынышхохэр зэрищицэлгээр ары. Мы уахтэм зыщыпщерхээрэм гъэцэккэжыныхэр щэклох.

Тхылъэнэ Эдуард къызэри-иуагъэмкэ, федеральна программа «Къоджэ псэуплэхэм зыпкэ итэу хэхъоныгъэхэр ашынхэр» зыфиорэм къыдэххэлтигъэу, къуаджэу Ула-пэ врачебнэ амбулаторие щагъэлэгь. Аш зэклэмкэ сомэ миллион 18,5-м ехъу пэуагъэхьагь.

Джащ фэдэу анах юфыгъо шыхыаэу непэ медицинэм хэтыр адэбэз уз зилемхэм якыхэгъэшын. Мы лъэнэкъомкэ іэзаплэм щашышурэ закъор скрининг улъякуныр ары. Мобилын комплексуу «Онкостраж» зыфиорэр ильэсүүм тло районным къекло. Мигъэ азэрэу мэкъуогъум и 24-м селу Еленовскэм, етланэ бэдзэогъум и 1-м — къуаджэу Адэмье щылэшт. Икыгъэ ильэсүүм нэбгыри 100 фэдиз Красногвардейскэ районым щауплэгъагь, нэбгыри 6-мэ адэбэз уз ялэу къахагъэшыгь.

Сымэджэцим чэлхэхэм яшылэнгъэлэхээ нахь яшыккэгъэзээзэтуу ухэр тиэх, — **къелүатэ врач шыхыаэм.** — Ахэм зэлпымьюу ахэтгэхъаю. Федеральнэ ыкыл шыолтыр фэгээлэтигъэхэр зиэхэмни юфыгъо къалыкээу щылэп. Къыхэкыгъ ухатэ шыоуцыгъу узыр зиэхэм яшыккэгъэ ухэр ильом къаэлкэмыхъэхэу. Ау ар тэ къытэлтигъэхъаю.

Къоджэ псэуплэхэмкэ анах юфыгъо шыхыаэу непэ къеу

Джащ фэдэу анах юфыгъо шыхыаэу непэ медицинэм хэтыр адэбэз уз зилемхэм якыхэгъэшын. Мы лъэнэкъомкэ іэзаплэм щашышурэ закъор скрининг улъякуныр ары. Мобилын комплексуу «Онкостраж» зыфиорэр ильэсүүм тло районным къекло. Мигъэ азэрэу мэкъуогъум и 24-м селу Еленовскэм, етланэ бэдзэогъум и 1-м — къуаджэу Адэмье щылэшт. Икыгъэ ильэсүүм нэбгыри 100 фэдиз Красногвардейскэ районым щауплэгъагь, нэбгыри 6-мэ адэбэз уз ялэу къахагъэшыгь.

Тхылъэнэ Эдуард диспансеризацием игуутуу къышыгь. Ар зэрифэшшуашэм тетэу 2016-рэ

ильтэсүүм къуагъэ. Къызэрафагъэнэфэгъяаэмкэ, зыххэхээрэ ныбжь купхэм ялтыгъэу, нэбгыре 3900-мэ япсауныгъэ ауплэкунэу щытгэгъэмэ, мини 4 фэдизмэ ялтыгъэх.

— Сымэджэцим чэлхэхэм яшылэнгъэлэхээ нахь яшыккэгъэзээзэтуу ухэр тиэх, — **къелүатэ врач шыхыаэм.** — Ахэм зэлпымьюу ахэтгэхъаю. Федеральнэ ыкыл шыолтыр фэгээлэтигъэхэр зиэхэмни юфыгъо къалыкээу щылэп. Къыхэкыгъ ухатэ шыоуцыгъу узыр зиэхэм яшыккэгъэ ухэр ильом къаэлкэмыхъэхэу. Ау ар тэ къытэлтигъэхъаю.

Къоджэ псэуплэхэмкэ анах юфыгъо шыхыаэу непэ къеу

Непэ анах зызыушьомбгъурэ лъэнэкъохэм медицинэр ашыц. Іэзэн амалми медицинэ оборудованием джырэ шапхъэхэм адиштэу хэхъоныгъэхэр ашыых. Джащ фэдэу, лъэнэгъэр нахь макіх хүуным, къоджэ псэуплэхэм адэсхэм медицинэ іэпыІэгъур игъом ягъэгъотыгъэным япхыгъэ программэхэр къэралыгъом пхырецых. Красногвардейскэ район сымэджэцим а юфыр зэрэшызэхшагъэм джырэблагъэ зышыдгъэгъозагь. Аш иврач шыхыаэу Тхылъэнэ Эдуард гүшүїгъу сифэхъуугь.

Ар исэнэхъаткэ хирург, урологие лъэнэкъоми феджагь. 1998-рэ ильэсүүм Лэбапэ дэт сымэджэцим илофшэн щыригъэхъэгъагь. 2000-рэ ильэсүүм район сымэджэцим хирургилемкэ иотделение ипащэу къащэжь, тіэклюре юф шылахъуу врачу шыхыаэм игуудээз агъэнэфагь. 2011-рэ ильэсүүм къыщецэхъэгъагьуу мы іэзаплэм пещэнныгъэ дызэрхэхь.

— Тисымэджэц зэклэмкэ чылпи 135-рэ ил, — **къелүатэ аш.** — 110-м чэчи мафи, 35-м мафэрэ аяялазэх. Отделениехэр: реанимациер, хирургиер, гинекологиер, сабийхэр къызыщыхъухэрэр, терапевтическэр, зэпахырэ узхэм ыкыл къэлэцыккүхэм зышылаа зэххэрэр. Сымэджэцим поликлиникэр, фельдшер-мамыку іэзэлпли 10-рэ амбулатории брэ елхыгъэх, іэпыІэгъур псынкъэм ибритадитумэ юф щашэ. іэпыІэгъур псынкъэм изык гулча диспетчерскэ къулыкъуу (ЕЦДС) мы ильэсүүм мэзаем и 1-м къыщецэхъэгъагьуу ахэр хагъэхъагьэх. Цыфыбэ къытэуалэ,

чылпэ нэк тиэу бэрэ къыхэхъирэп. Арышь, амбулаторнэ іэпыІэгъур зэрэдгъэлъэшыщтым ыуж тит.

Сымаджэхэм янахыбэр зыгъэгумкырэр гулъянтфэ узхэр ары. Ахэм апкы къыкыкэлэхэрэм япчагъэхъэхь. Статистикэм къызэригъэлъягъэрэмкэ, Урысаем ильэс къэс гулъянтфэ узхэм миллион 1,3-рэ арэлтыкы. А пчагъэхъа нахь макіх шыгъэным ыкыл медицинэ іэпыІэгъур гъэлъэшыгъэенным фэлорышээрэ федеральнэ программэ пхырашы. Аш шылтыр 38-рэ хэлажээ.

Апэу аш игъэцэктэн фежьагъэхэм Красногвардейскэ район сымэджэцир ашыц. Европэм икъэралыгъохэм игъэкточтэй ашагъэфедэрэ іэзэлкэшыккэу «тромболизис» зыфиорэр мы сымэджэцим къышызлэгъэхъагь. Аш къикырэр — лынгтфэхэм лын пцлагъэ зэрарыуцахъэр ильом ыкыл псынкъэу къыхэгъэшыгъэхъыр, ар дэгээзэйжыгъэхъыр. Инсульт хуугъэхэм япроцент 80-м мы шыккэм иштуагъэ къякы.

КРАСНОГВАРДЕЙСКЭ РАЙОНЫМ ИЗЫ МАФ

ГУБГЬО ЮФШЭНХЭР

Тинепэр щыпактэ къудажэм щыпсэухэрэм ежь-ежырэу Йоф ашэн, ахьшэ къагъэхъэн, яунагъохэр айгызыжынхэ зэральэкъы-щтымкэ Красногвардейскэ районым щысэ дэгъу къегъэлъагъо.

Барон Азмат.

ОЩХЫМ ИЯГЪЭ КЪЭКЛУАГЪЭМИ, ХЪЭМ ИЛУХЫЖЫН РАГЪЭЖЬЭГЪАХ

Мэкъу-мэшым ильэнүкъо зэ-фэшхъафхэм афэгъэзагъэу ячыгулэжхэм чанэу йоф ашэ. Къыхэзгъэшымэ сшойгъу унэе хъызметшлэпэ мынхэу мышитхэм цумпэ лъэпкэ зэфэшхъафхэр ыкчи хэтэрикхэр дэгъоу къызэрэшагъэхъэр.

Джырэблагъэ Красногвардейскэ районым тыщылагъ ыкчи аш иадминистрацие экономикэ политикимкэ ыкчи мэкъу-мэшымкэ и Гээлорышланлэ ишащэу Баронэ Азмат гүшэгэтуу сифэхъуг. Аш мы Іэнатэр зигъэца-кэрэр бэшлэгээп нахь мышэм, еттыгээ улчэхэм яджэуапхэр къититижынхэ ылъэкыгъ.

— Азмат, мыгъяахъ чыгулэжхэм ощхым лъэшэу иягъэ зэраригъэ-кыгъэм пстэуми тыщыгъуз. Шъуирайонкэ зэ-рарэу шъухыгъэм тыщыгъэзагъэмэ дэ-гъутгъ.

— Ары, шынкэ, 2017-рэ ильэсүм, жъоныгъуактэ и 26-м къыщегъэжьагъэу мэкъуогъум и 2-м нэс «ошдэдэмшишэ юфим иржим» тилагъ. Зэклемки гектар 2273-мэ псыр арьууцагъ. Аш бжыхъасэху коцым, хъэм, гээтхасэху тыгъэгъазэм, натрыфим, соем, зэнтхъым,

пынджым, цумпэм иягъэ якыгъ. Мы уахтэ улпъякунхэр а чы-пэхэм ашызерахъэх, чэнагъэу ашыгъэр джы къалтыг-тэшт нылэп.

— Арэу щыт нахь мышлэми, пэшорыгъэшшэу шъуирайонкэ бжыхъа-сэхэм язытет зыфэдэр, шъузэрэшыгутгырэр кытфэуатэба.

— Зэклемки бжыхъэсэ гектар 17236-рэ мыгъэ ти. Аш щыщэу коцыр гектар 14636-рэ, хъэр 2530-рэ, уц шхуантэу арагъэшхынэу 70-рэ мэхъух. Бжыхъэу куягъэри адэ ильэс-хэм афэмидэу оялэу щытыгъ.

Аш нахь дэижкэу гъатхэм зыкыгъэлтэгъуаль нахь мышэм, мэкъуогъум и 19-м СПК-у «Колхоз Ленина» ыкчи КФХ-у «Глава А. Е. Тхитлянов» зыфилохэрэм хъэм илухыжын ашырагъэжьэгъах. Гектари 110-м ехъялжыгъ.

Мэкъумэш күлтурэхэм яузхэр къыхэзгъэшыгъэнхэмкэ ыкчи бжыхъасэхэм хъацэ-плацлэхэр ямюонхэмкэ жъоныгъокэ мазэм улпъякунхэр тишшохфэм ашык-куягъэх. Ишыкгээгэе унаштохэр афашыгъэх ыкчи фунгицидхэм-рэ инсектицидхэмрэ зыщаагъэфедэштэх уахтэр афагъэнэфагъ.

— Гээтхасэхэм яххын шъуухыгъа?

— Гээтхасэхэм мыгъэ гектар 13351,47-рэ аубытыгъ. Аш щыщэу натрыфыр гектар 1669,94-рэ, тыгъэгъазэр — 9025,14-рэ, соер — 244-рэ. Зэрхтхуухъэгъэлэ-кэ, пындж гектар 2648-рэ апхынэу аргыгъ. Ау гектар 1274-рэ апхынэу хъугъэр.

Мэкъумэш-фермер ыкчи унэе хъызметшлэпэ цыклюхэм амалэу щылэхэр кызфагъэфедэхээз хэхъонигъэхэр ашых. Хэтэрикхэм якъэгъэкин ахэр чанэу пыльых. Красногвардейскэ районым хэтэрикхэм гектар 48,5-рэ щагъэтгысгъэм щыщэу гектар 24,1-р — къэбижий, гектари 7-р — къэбы, томатыр — 4,4-рэ, къэбаскъэр — 3,5-рэ.

З-у былымхъуным фэгъэзагъэхэм — «Колхоз Ленина», «Родина», «Штурбино» зыфилохэрэмрэ ООО-у «Улькерэ» — былымхъунхъэ 2332-рэ атет. КФХ-хэм — шхъэ 384-рэ, унэе хъызметшлэпэ зэфэшхъафхэм — 6830-рэ.

— Зигугъу къэтшыгъэ пстэуми Йофшэнэу апильхэр агъэцэкэнхэмкэ техникэм мэхъя-нэшхо и. Икъу фэдизуу ахэр шъуицэхэ?

— Техникикэ зэрэзэтегъэ-псыхъафхэрэй дээп. Икъун фэдизуу чыгъэшшүхэр изытэкъу-хэхэрэ, пхъэлашхэр, зэрэхъэхэрэ тичыгулэжхэм ялэх. Трактор зэфэшхъафхэрэй кызэкхэлэхъафхэрэ. Ау аш пае къэмийнэу ахэр агъэлжынхэм, ахагъэхъоным зэпимьюу үүжитых. Ашкэ къэралыгъо программхэрэй кызфагъэфедэх.

— Программэхэм ягугъу кызэрэдгэжьагъээ, ахэм шъузэрэхлажьэрэм нахь тыкъыщыуцугъэмэ дэгъугъэ.

— Адыгэ Республика мэкъу-мэшымкэ и Министерствэ пхыришырэ программэхэм «Поддержка начинающих фермеров» ыкчи «Развитие семейных животноводческих ферм» зыфилохэрэм тифермерхэр ахэлажьэх. Гүшүлэм пае, 2012 — 2016-рэ ильэсхэм тирайонкэ нэбгырэ 21-мэ грантхэр (зэ-клемки сомэ миллион 34-рэ мин 59-м ехъурэ) къафагъэшшо-шагъэх. Аш щыщэу нэбгыри 5-р былымхъуным фэгъэзагъэх — ахэм зэклемки сомэ миллион 11-рэ мин 442-рэ къаратыгъ.

Мы ильэсир зыпштэкэ, зэнэ-къохум хэлажьэмэ зыштоигъу нэбгырэ 14-мэ тигъэорышланлэ зыкыфагъэзагъ. Ау нэбгыри 6 нылэп зитхыльхэр зэнэхъо-күм рагъэхъыгъэр ыкчи комиссиим унаштоу ышыгъэмкэ, езгэгъэжьагъэкэ фермери 4 пхырыкыгъэр.

— Тхъауегъэпсэу гүшы-иэгъуу кызэрэйтфэхь-гъэмкэ.

Наталья Андреевар къышэфыгъэ тракторын къэрят.

Трактор рищэфыгъ

Красногвардейскэ районым ит псеуплэу «Садо-вое» зыфиорэм щыпсэурэ Наталья Андреевар къэралыгъо программэу «Езыгъэжьагъэкэ фермерхэм Іэпэйэгъу афэхъугъэнэр» зыфиорэм хэлажьи, грант сомэ миллионрэ 1,5-рэ къыратыгъ.

— Сэ сиунэе мылькоу сомэ мин 645-рэ а 1эпэйэгъум хэзгъахьи, тракторэу МТЗ-1221-рэ къырысщэфыгъ, — elo Наталье. — Сэ сизакью ар къыс-фэшэфыштыгъэп. Аш фэдэ къэралыгъо 1эпэйэгъум эзигъэжьагъэкэ фермерымкэ мэхъанэшхи, апэрэ лъэбэхъафхэр рышшишүштэх. Ау тапэкэ аш нахьы-бэрэ программэм ухлэжьэ-нэу зэрэшмытыр тыгу къео.

Бзыльфыгъэ нэгушшом ыгуымыгъэлодуу ыпэктэ маплээ. Аш бэджэндэу цыфхэм къалихъягъэу гектар 82-рэ егъэлажьэ. ыпээрэ ильэсүм тыгъэгъа-зэ шыгъагъэр, джы мыгъэкоц ылхыгъ. Кызэриуагъэм-

кэ, аш изытет дээп, ощхы-псыхъохэр зынэсигъэхэм къа-хэфагъэп. Наталья Андреевар исэнхэхьаткэ экономист-финан-сист. Ар агрономэу щымытэу ыкчи бзыльфыгъэу чыгу-лэжынам зызэрэфигъэзагъэхъугъэм сыйклемыупчэн сльэ-къыгъэп. Ятэжь плашхэхэм чыгыгур шу альгэу, емзээшь-жъэу зэралэжьыщыгъэм иль-гээ ар рымыклон ылъэкыгъэп. Ашкэ ишхъэгъуси къыкъотэу, зэдэлэжхээзэ юф зэдашэ.

Адыгабзэм изэгъаш!ен ль-
псэ фэзышыгъэ кэлэеъжэдже
цэриошхуу, адигэ бзашэн-
гъэр зэхэфыгъэн-тъяунэфыгъэ-
ным егъэжап!е фэзышыгъэу,
лэдбышхорэ льтэнгъэшхо-
рэ зыхэлтыгъэ гъэсэгъэшхуу
лэшхэмэфэ Даудэ мэлыль-
фэгъум и 10-м, 1897-рэ иль-
сым къуаджэу Хъакурынэхъа-
блэ къышхыгъу.

1907 — 1911-рэ ильээсхэм гурыт еджаплэм щеджагь. Ар кызызехүм духовнэ еджаплэм чэхъягь ыкли арапыбзэр дэгъюу Ѣызыригъяшлагь. Мыш щеджэфэкэл ежь-ежьырэу урысыбзэр зэрэгъяшэл. 1918-рэ ильээсүм адыгабзэмрэ адыгэ литературэмрэклэл кылээгъяджэ курсхэр къеухых. 1919 — 1925-рэ ильээсхэм Хъакурынхэхъблэ гурыт еджаплэм икэлээгъяджэу, гъесэнэгъэмкэ Мыекъоле отдельым ыкли гъесэнэгъэмкэ Адыгэ хэкум иотдел аашлыгъяагь. 1925—1929-рэ ильээсхэм Москва дэт научнэ-уштэктю институтын кавказыбзэхэмкэ икафедрэ иаспирантурэ щеджагь. Ащ да-клоу Московскэ Коммунистический университетын адыгабзэмрэклэл адыгэ литературэмрэклэл адыгэ группэм курсхэм къаашыфяджагь.

Аспирантурээр къызееухым іешхъэмәфэр Адыгэ научнешүштәкъо институтым иученә секретарэу, ащ ыуж шәныгъым ыльянныкъокъе директорым иләпүиіләтъо мәлажъе. Адыгэ къеләегъаджә училищым къеләегъаджәв юф шеші.

Санджоу төф щэлээ.
1931 — 1937-рэ ильэхсэхм
доцентүү ыклийн адагыг бэзэмрэ
адыгэ литературамрэкээ ка-
федрэм ишшьхэтетэү Крас-
нодар кілээгъэджэ институ-
тын щэлажье. Ишшьхэмафэм
юфэу ышэрэм dakloy кілээ-
гъеджаклохэр зэрдэгъэлхэ, кілэ-
лээгъаджэхэм іэпныгъу афэ-
хууцт тхыльхэр ытхыщтыгъэх,
Кыядигъэкытштыгъэх.

КЫДИЛ БЕКІШТІН ВӘХ.
1933 — 1941-рә ильесхәм
Іәшхъэмәфә Даудә Адыгә на-
учнә-ушәтәкә институтым на-
учнә Іоғышә шхъаläу, бзәм-
кә исектор ипащәу Іоф ешә.

Апэрэ адыгэ бзэшІэнүгъэлэжьэу Ішъхъэмэфэ Даудэ Адыгэ хэкум ыкІи Урысые Федерации-ем ямызакъо ІэкІыб къэралыгъохэм аышы-псэурэ шІэнүгъэлэжьхэу иберийскэ-кавказы-бзэхэм адэлажьэхэрэм икъу фэдизэу ашІэ. ТишІэнүгъэлэжьыбэхэм зэрэхагъэунэфыкІэу, Ішъхъэмэфэм ишыІэнүгъи иЮфшІагъи зэ-рэшьтэу зэлхыгъагъэр адыгэ культурэм ихэхъоныгъ.

Апэрэ адыгэ бзэшӏэнъыгъэ

хигъањьозэ, апшъэрэ классхэм анэссыжьэу тхыльхэр зэхигъе-уцуагъэх. АдыгабзэкІэ зэрэ-джештхэ тхыльхери апэрэ клас-сым щегъэжьагъэу яблэнэрэ классым нэсэү зэхигъеуца-гъэх. А пстэур еджапІэмэ аэ-кіхъагъэх, сабый шъэ пчыа-гъэмэ абзэ зерагъашлэнэу, абзэ-кІэ еджэнхэу амал яї хуьгъэ. Гъэсэнгъэм фаблэрэ еджаклохэр алфавитэу арап графи-

кэр зылъапсэм къызэтыри-
лаҗәхәу, тхэн-еджэн юфыр къы-
зэхъыльәу ригъезжагъ. Арап
графикәмкіә зәхәгъеуцогъә ал-
фавитыр латин лъапсә зиңә
алфавитымкіә зәбләхъуғъен
фау хуыпъ. 1928-рә ильесым
къыщөгъезжагъяу 1937-рә илье-
сим нәс Н.Ф. Яковлевым зә-
хигъеуцогъә алфавитәу латин
лъапсә зиңәмкіә тхэн-еджэн
юфыр лъыкыуатәштүгъ. Латин
лъапсә зиңә алфавитымкіә
художественнә, зәреджәштхә,
Іәпүїәгъу тхыльхәр, гъезетхәр
ыкы журналхәр къыхаутышты-
пъех.

Гъэсэнгъэмкэ Мые��ъопэ
отделым инспекторэу ыкын
анахь еджэпээ дэгүум илэ-
шхъэтэту лажье зэхъум илэ-
шхъэмэфэ Даудэ лъэпкь еджап-
лэхэм заригъэушъобгууным-
кэ, күлэе гъаджэхэм якъы-
хэхынкэ тофышо ышлагь. Ар
льэшэу фэяргь еджаплэхэр ёын-
сэтхэгыпээ, гүлэтыпэ ышын-
хэу, еджэштхэр нахыбэу ри-
щэлэнхэу.

Урысыбзэм изэгтэшлэн 1-шхъямафэм ренэу мэхъянэшхо ритыщтыгъэ. Адыгэ хэкум ит лъэпкъ еджаплэхэм урысы-

бзэм щырагъеджэнхэу упчээс кызызецум ӏашхьэмэфэ Дауд аперэу зэрдэжэцтхэ тхылтыым ыуж ихыагъэр. А. Н. Корниловыр игъусэу ашт кыдигъэ-кыыгъ льэпкэ еджаплэхэм апаа зэрдэжэцтхэ тхылъэу «Русский язык» зыфиорэр 1934-рэ ильэсэим. Тхылхэм акын-гээуо еджаклохэр зэрерагъэдэжэцт программэхэми якын-дэгээкын ашт юф дишлэштиг.

1934-рэ илъэсым Іашхъэ-мафэм къыдигъэкыг адыгэ тэрэз тхакIем гъэпсыкIеу илэштым фэгъэхыгъеу «О принципах построения адыгейской орфографии» зыфиорэр.

орфографийн зүйлсийн төслийн
1937-рэй ильтэсийн Н. Ф. Яковлевын
лэгдэх иргээсүү 1937-рэйн эмчилгээний
Дауд урсын графикэм тетрээр ал-
фавит зэхигжүүцүүгээс. Непэ
кызын эсигийн джарыны түзээ
рэхтэй.

Іашъхъэмафэм Яковлевыр игъусэү 1938-рэ ильэсүм зэхи- гъэуцуагь адыгэ тэрэз тхаклэр

— «Адыгэ орфографиер» ылоу.
Зэрдэжштхэ тхыльхэмэрэ
зэрэрагъяджэшт Іэпилэгъухэм-
рэ Іашхъэмэфэ Даудэ лъэ-
шэу агъэгумэкыщтыг. Къын-
дэгъэкыгэ тхыльэу Ѣылэмэ-
алыыпльэштыг, ыгъэфедэшты-
гъэх. Зэрдэжштхэ ыкын зе-
рэрагъяджэштхэ тхыльхэр зе-
ригъэхъазырыэм dakloу шэ-
ныгъэлэжым адигабзэм изэ-
хэфын loof лишиагь.

1930-рэ ильясым Н. Ф. Яковлевыимрэ Ишхъэмээф Даудэрэ зэдатхыгэе «Краткая грамматика адыгейского языка (кяхского) для школы и самообразования» зыфиорэ юфшлагъэр. Шэнынгъэлэжъхэм зэдатхыгэе грамматикэр адыга-бзэм езыгъэджэрэ кіэлэгъя-джэхэм ыккі шэнынгъэлэжъхэу ылужым юф дэзышшэцхэм апае гъэпсыгъэ. Угъоигъэ матери-алэу зэхэфигъэр, зэгъэпшэн, зэфэхыхысыжъэу тызүкіхэрэм, щеч хэммыльэу, нафэ кытфа-шы грамматикэм научнэ льа-псэу илэр.

Н. Ф. Яковлевымрэ Іашхъэ-мэфэ Даудэрэ зэгъусэху зэдатхыгээ тхыльтэу «Грамматика адыгейского литературного языка» зыфиорэр 1941-рэе илъесым къыдэкыгъ. ЫпэкІэ къыдэкыгъэ грамматикэм зэхъокыныгъэхэр фашыгъэ къодыеп: икІэрыйкІэ шыыпкъеү адыгабзэм ымакъэхэр зэрээзэхтхэм юф дашлэжбыи, раздел пчъагъэхэр (гущыІэхэр ямехъа-нэхэмкІэ зэрэззетекІхэрэр, гущыІэухыгъэ зэгъусэ-зэхэлхэр ыкИи нэмыхкІхэр) хагъэхъуагъ.

Іешъхъемафэм емызэщэу

адыгэ литературабзэм йоф дишшэтыгъ. 1939-рэ ильесым адыгабзэм идиалектхэр зышызэхэфыгъ тхыль апэрэу къыдэкъыгъ. Ащ зэхигтэуцогъ тэрэз тхэкі гүшнэлэе (орфографический словарь) 1940-рэ ильесым къылэкъыгъ.

ицбээс кэвэлжээ в.

Тедээгтэйнч зыпэкілекийгээ гүшүйлэлтэй пшээрэлтэй ила-
гээр ыгэцэклэгээр — адигэ ли-
тературабзэр зыпкь рильтэй-
шүүгээ

Ішьхъямафэр ѡшэлэфэ зэплимоюу, фэшьыпкъеу лъэпкъ шлэнгъэм фэлжъягъ. Заом ыуж нэмэц тэхаклохэм агъэкюдьтээ литературэр (зэрджэштхэ ыкын научнэ литературэр) зыпкъ игъэуцожьыгъэн фэягъэ. Шлэнгъэлжжыр мышьыжъэу программмэхэм, учебникхэм, гъэцкэлэн ювшлэнхэр зыдээт тхылхэм якъыдэгъэкын юф дишлагъ.

Сымэджэ хыльтэу Ішшхэ-
мафэм зы ильэскэ ыгъэхъа-
зырыгъ ыкын къыдигъэкигъ
апэрэу «Букварь адыгейского
языка», адыгабзэмкэ тхыль-
хэр а 1 — 4-рэ классхэм апае
зэхигъэуцугъ ыкын къыдигъэ-
кигъ адыгабзэмрэ литерату-
рэмрэкэ программэ, нэмыхы-
хэри. 1946-рэ ильэсүм къыди-
гъэкигъ я 2-рэ классхэм апае
тхыльтэу «Родная речь» зы-
фиорэр, нэмыхыхэри.

Кіләеджаклохам алае Іәшъхъемафәм къыдигъәкыгъә тыхылъхәр тедзэгъуипшым ехъурә къыдәкъыжыгъәх. «Адыга-бзэм иучебник» зыфилоу убләп! Э классмә алае ытхыгъәм къиныгъо хәмыйтәу, сабыимкә гурылгъошшоу щыт. Ащ урыс гүшүләхәр, терминхәр щигъәфедагъәхәп пломи хъущт. Гүшүләм пае, прилагательнәм ычып! Эккә — пкыргъом иллышу, глаголым ычып! Эккә — пкыргъом ышләрәп, нәмыкләхәри.

Іашхъямафэр лингвист къодыеу щытыгъэп, ар зэдээжкээлээ дэгъүгъ. Аш зэридзээкынъэхэй А. С. Пушкиним, Л. Н. Толстоим, М. Горькэм, нэмэйхэми ятхыгъэхэр непэ къыз-нэсыгъэми анахь дэгъүх.

ПОСЛАННИКИ АЛАХА ДАГУВХ.
Іашхъэмэфэ Даудэ мыкло-
дыжын лъеуж къыгъэнагь.
Зыфэлэжъягъэу, зыкіхъопсы-
щтыгъэ юфыгъохэр джы непэ
къыиддэхъугъэх. Үүжкіе къи-
кыгъехэм Даудэ илоф ыпэкэ
льагъекуатэ, илофшагъэхэр
шлэнгъэлэжъхэм агъафедэх.

СИТЫМЭ Сар.
Филология шілдегі кандидат.

БЗЭХЭМ ЯЗЭГЬЭШИРЭ ЩЫНЫГЬЭМРЭ

Бзэхэр зызызэрагъэшэрэ Гупчэу «Активым» 2016 — 2017-рэ ильэс еджэгүм икэуххэр щызэфахысыжыщых. Анах дэгюу еджахэхэм хэушхыафы-кыгъэ шүхъафтынхэр афаших. Уштынхэм кызэрагъэльгээрэмкэ, «Активыр» дунаим цэрило щыхууг.

«АКТИВЫР» ШЫНЫГЬЭМ ИГУПЧЭШЛУ

1993-рэ ильесым кыышуублагьэу еджаплэм Мыекуапэ юф щешэ. Инджылызбэр, адьгабзэр, урысызбэр, тыркубзэр, нэмыкызбэхэр щакух. Великобританием, Тырукум, Германием, Израиль, нэмькі къэралыгъохэм къарыкыгъэ Клэлэеаджэхэр еджаклохэм альягъаклэхээ, бзэм идунае шапхъэхэр «Активым» пытэу щууцугъэх. Урысыем шэныгъэмрэ гъесэнгъэмрэ и Министерствэ гъусэнгъэ зэрэдашырэр къыхэтэгъэшы. Бзэхэм ягупчэхэу Москва, Англием, Краснодар, Шъачэ къашыз-иуахыгъэхэм зэпхынгъэхэр адьрях.

Бзэхэм язэгъэшэн пыль клэлэеаджэхэр, еджаклохэр лэкыб къэралыгъохэм альяклох, шэныгъэм нахышлоу зыщахъэгъозэным фэш дунэе оптыр агъэфедэх. Культурэм, зыгъэсэфыгъо юфыгъохэм яхылгэгъэ шыкэшүхъэр къагъотых. «Активым» идиректорэу Аулье Сусанэ къызэрэтиуагъэмкэ, бзэхэм язэгъэшэнкэ нахь чьэпхыгъэ амалхэр арых къыхахыхэрэр. Зыкъэзымыгъэшылкъэжырэ ekonlaklexхэр пынкылэу пыдзы ашых. Клэлэеджакло пэпчь ишлэнгъэ хигъэхонымкэ сэннаущыгъэу хэлтыр, мурадэу илэр къыдалытэх.

Къахэ-щыгъэхэр

«Активым» ишлүхъафтын анах шүхъафу «Дышэ тамыгъэр» Алина Воробьевам ыкы Чэтэо Андзаур афагъэшьшагь. Иеджакли, итхакли, ишэн-гъэпсыкэхэри къыдалытэхээ, щит-хуцэхэр нэбгырэ пэпчь фуасы.

Тестхэр уштын къызэрклохэу зыми ылтытэхэрэл, арэу щитми, нэмькі юфыгъохэр клэлэеаджэхэм агъэфедэх. «Тхылтыр шэныгъэм илүнкылбэр» зыфиорэ гүшүй щэриор къыхэзыгъэшхэрэм адетгъаштэ. Владимир Власовыр, Лынчукай Айтэч, Дмитрий ыкы Никита Прихленкэхэр, Дарья Порва, Бгъушэ Юсыиф, фэшхъафхэр тестхэм язэгъэшэнкэ щысэшүх.

Олимпиадэхэр

Ахэр нахь къахагъэшых. Индхылызбээм изэгъэшэнкэ нэбгыри 7-мэ осэ ин къафашыг. Сусана Акопян, Тхъазэл Алый, Радмила Сергеевам, нэмькіхэм клэлэеаджэхэр къащихъуугъэх.

Олимпиадэхэм шэныгъэу къаща-гъэлэхъэрэ нахь льгыгъуухэ мэхъу.

Еджаклохэр куп-купэу гошыгъэх. Клэлэеаджэхэр нэбгыре пэпчь нахышлоу дэгүшгынхэм, шэныгъэу аратырэ шылэнгъэм щагъэфедэним афэш егъэдже-ным иамалхэр къагъотынхэм пыльных. Мэхъанэ зиэхэм ащыщ егъэджэн сыхатхэр зыкы хамынхэм «Активым» къызэрклохэрэ. Милана Браташовар, Никита Браташовыр, Снежана Чепкина, София Чепкина, Лев Никитинир еджэнир зэрэхамы-

лэкыб къэралыгъохэм ащэлажьх. Щебан Махьмудэ, Анна Технороковар, Валерий Лобановыр яшлэнгъэлкэ мэгье къахэзыгъэх, сертификат шүхъафхэр къафагъэшьшагъэх.

Зеушомбгуу

«Активым» щеджэхэрэ Мыеекуапэ дэсхэм язакьол. Джэдэжэ, Шэуджэн районхэм, Лабинскэ, нэмькіхэм къарыкыхээ шэныгъэм къыльэклох. «Активыр» унэе еджаплэу щит. Гъэмэ-

нэрэм даклоу, шэныгъэ куухэр зэрэгхэгъотынхэм пыльных.

Уштын шүхъа

Кембридж университетын уштынхэр еджакли 10-мэ щатыг. Шэныгъэу къагъэлэгъуагъэр къэзышыхъатырэ тхылхэр къаратыжыгъэх. Аш ишлүхъафхэрэ зэдэлжаклоу юф ашлэн алъэкышт. Аштээрэ еджаплэр къэзымыухыгъэхэм уштынхэм ауж исэнэхъаткэ юфшалпам лууханэу амалхэр къыратых.

Ильэс 20 хуугъэу Кембридж университетын уштынхэр тиеджаклохэм щатых, — къити-лууль «Активым» идиректор шүхъа-лэу Едыдж Мэмэт. — Тиеджаплэ къэзыухыгъэхэр Москва, Санкт-Петербург, Кыблэ шъольырим,

фэ зыгъэсэфыгъор зэрагъэкошт шыкыл эм кэлээгъаджэхэр къеупчэгъэх къодынэп. Сочиненихэр ашхэвлилгээхэу арагъэтхыгъэх.

ШЫНЫГЬЭМ ИКЪЭКЛЯУПЛ

Еджаплэм шэныгъэ щызээгъээстэгъээ пышашъэхэу Москва, Испанием, нэмькі чыпэхэм ашын-сэхэрэм «Активым» ишащэхэр акэлупчлэх, опытэу ялэм игъэфедэнкэ шыкылхэм альяхъуух. «Активым» щеджэхэрэм сыхат пчагъэу еджаплэм щаклурэр афиклурэл. Тхылъеджаплэм, Интернетым, нэмькіхэм гъусэнгъэ адашын фае.

Унэм тызыклохыкэ хэушхыафыкыгъэу юф зыдэтэшэхь, — къыталауга кэлээджахаклохэм. Еджаплэмрэ унэмрэ зэпхынхэнхэ фае. Клэлэеаджэхэм аштыхагъасэ. Тестхэмкэ шэныгъэ анах куухэр къэзыгъэлэгъуагъэрэ Дмитрий Прихленкэм зэрилтээрэмкэ, шэныгъэ дэгүу зэргэгъотынхэм фэш тхылтыр ныбдэгъушуу пышын фае.

Бзэр — поэ. Бзэр умышэу, умыгъэфедэу джырэ ухажтэм дебгэштэн пльэкылтэп. «Активыр» зызэхашаагъэр ильэс 2018-рэ ильесым хуушт. Аш фэгъэхыгъэ юфхъабзэхэр гээшэгъон хууштых. Адьгабзэм изэгъэшлэн еджаплэм зэрэшкылорэм тапэклэтикытегуагъиц. Пышсэхэр, усэхэр, орэдхэр зэрэгхэашэх, матхэр, еджэх. Шылэнгъэлр льэклюатэ, «Активым» пэрэйт техникэмкэ зиулашыг, шэныгъэм идунаий нахь куу хэхьэ.

ЕМТЫЛЬ Нурбай.

Зэхэзышагъэр ыкы къыдээз-гъэкырэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкэ Иофхэмкэ, Иэкыб къэралхэм ашы псэур тильзэгъэхэхэм адьрээзэхынгъэхэмкэ ыкы къэбар жыгъуэм иамалхэмкэ и Комитет Адрессыр: ур. Крестянскэр, 236

Редакциер зыдэшылэр: 385000, къ. Мыекуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79,

Редакцием авторхэм къаихырэр А4-кіэ заджэхэрэ тхъапэхэу зипчагъэлкэ 5-м эмькхъэрэр ары. Сатырхэм азыагуу 1,5-рэ дэлээр, шрифтыр 12-м нахь цыкунэу Ѣытэп. Мы шапхъэхэм адьмаштэрэ тхыгъэхэр редакцием зэкгъэжэлжых.

E-mail: adygoe@mail.ru

Зыщаушыхъатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын Иофхэмкэ, телерадиокъэтынхэмкэ ыкы зэльы-Иэсикэ амалхэмкэ и Министерствэ и Темир-Кавказ чыпэгъэлжыл, зэраушыхъатыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зыщаушыхъатыгъэр ООО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Зэклемкэи пчагъэр 4023
Индексхэр 52161
52162
Зак. 1990

Хэутын узчи-кэлхэнэу Ѣыт ухажтэр Сыхатыр 18.00

Зыщаушыхъатыгъэр Сыхатыр 18.00

Редактор шъхъа-лэр
Дэрбэ Т. И.

Редактор шъхъа-лэр
игуадзэр
Мэшлэкъо С. А.

Пшъэдэжыкъыж зыхыырэ секретарыр

Гъогъо
З. Х.

КУШХЬЭФЧЭЭ СПОРТЫР

Тхъаумафэм аублэшт

Урысые Федерацием күшхъэфчээ спортымкэ изэнэкъоку мэкьюогъум и 25-м Воронеж Ѣыкъошт. Адыгэ Республикэм испортсменхэр зэлукэгъухэм ахэлжээштых.

Адыгэ Республикэм күшхъэфчээ спортымкэ иеджаплэм ишащэх. Анатолий Леплюк къызэрэтиуагъэу, тиреспублике илпиклохэу Стлашын Мамыр, Александр Кулниковскэр, Елизавета Ошурковар Урысыем ихэшилгээ къыщагъэлэгъошт. Адьгейим ыцлэкэ хэгъэгум изэнэкъоку ялэпэлэсэнгъэ къыщагъэлэгъошт. Воронеж алерэ чыпэхэр къыщидээзыхъэрэр дунэе зэлукэгъухэм ахэлжээштых.

Нэклубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТЫЛЬ Нурбай.